
UNDERRÄTTELSE

En Lady vid Katarina II:s hov

Grand Tour i Europa hörde till unga adelsmäns och även andras bildningsgång under 1600- och 1700-talen. De flesta riktade sin bildningsresa till Frankrike, södra Europa, fr.a. Italien, och Tyskland, men under 1700-talet uppstod även en nordlig tur som förde en del resande till Ryssland. Vanligen var S:t Petersburg huvudmålet och beroende på rutten besöktes även Sverige, inklusive Finland, eller Balticum. Rätt många engelsmän tog sig under 1700-talet till "Nordens Palmyra" och tack vare det kan vi glädja oss åt en serie utmärkta reseberättelser och Rysslandsbeskrivningar, av vilka många kom ut i tryck rätt snart efter resan, medan andra kommit ut först långt senare. Bland de mest kända kan man nämna dem som författades av Tooke, Clarke, Coxe, Swinton m.fl. Den främsta kännaren av denna genre, Cambridge-professorn A. G. Cross har nyligen kompletterat den med ytterligare ett tillskott, en utgåva på eget förlag: *An English Lady at the Court of Catherine the Great. The Journal of Baroness Elizabeth Dimsdale, 1781* (Crest Publications, Cambridge 1989, 108 s.).

Baronessan Dimsdale kan knappast räknas som en typisk resenär eller reseskildrare, hon följde med sin man på dennes tjänsteresa till S:t Petersburg. Resan var inte kväkarläkaren Thomas Dimsdales första eller ens mest kända resa till Ryssland. År 1768 hade han tillsammans med sin son Nathaniel kallats till Ryssland för att vaccinera Katarina II och tronföljaren Paul mot smittkoppor. Trots en viss oro, som f.ö. delades av Georg III som fruktade en diplomatisk kris ifall något gick på tok, blev vaccinationen en framgång. Resultatet blev allmän entusiasm för vaccination och kejsarinnan "was pleased to create Doctor Dymdale a Baron of Russia", som brittiska sändebudet rapporterade. Sin andra resa tolv år senare företog Dimsdale på kejsarinnans kallelse för att vaccinera hennes sonsöner Alexander och Konstantin. Med på resan tog han sin tredje hustru Elizabeth som han gift sig med i början av året. Hennes dagbok har, liksom en del troféer från resan, kejsrerliga gåvor m.m. (in-

klusive snusdosa och dräkter som burits av tronföljarbarnen) förvarats i familjen och finns med bland illustrationerna.

Dagboken är kort och strikt taget inte en egentlig dagbok eftersom den visar tecken på att baronessan fyllt i en del uppgifter senare, liksom även infogat skriftlig information som hon fått av andra, bl.a. uppgifter om den ryska armén och adelsprivilegierna samt en beskrivning av avrättningen av Emeljan Pugatjev. Dagboken innehåller en mängd iakttagelser av sedvanlig turistisk karaktär: Petersburgs vita nätter, kulramen, bastubadandet (kunde väl gälla finnar), skjortan utanpå byxorna, de ortodoxas kuriösa giftermåls- och dopseder, en beskrivning av Peter den stores rytтарыstaty m.m. Baronessan fick synbarligen tidvis nog av sevärdheter och i Kunstkameran konstaterade hon kort att i rummet fanns "many more things too tedious to mention", även om hon förundrade sig över den uppstoppade "elefanten" och "elefantbenen" från Sibirien – märkliga på grund av att inte ens de äldsta personer eller någon tradition kunde förtälja om att man skulle ha sett elefanter i de trakterna.

Baronessan gjorde också en del iakttagelser om vardagslivet, t.ex. användningen av frusen föda på vintern. Vintern upplevde hon inte själv, men kunde ändå berätta en del enligt hörsägen, bl.a. om slädar och hur man höll sig varm. Till de bättre historierna hör den om brännvinsförpaktaren som blev oense med sin efterträdare och beslöt att göra slut på lagret genom att bjuda stadsbefolkningen på en jättefest i Sommarträdgården med slutresultatet att hundratals fulla drinkare frös ihjäl, somliga fortfarande kramande buteljen. Om det inte är sant. . .

Vaccinationen skedde i Tsarskoje Selo och baronessan kunde därför under en längre tid iaktta kejsarinnans och tronföljarfamiljens liv på nära håll och dagboken innehåller en del intressanta uppgifter. Under vistelsen där företog baronessan även i sällskap med kejsarinnans engelska trädgårdsmästares dotter en utflykt i omgivningen och besökte även en finsk by där husen saknade skorstenar och luktade illa: "These poor People behaved very civil to me and offered me the best they had, Bread and Milk, and some of the young Women came and danced and sung, and shewed a great desire to entertain me. Miss Bush said they were reckoned harmless honest people, not very wise, but superstitious beyond any thing that can be imagined, and they were of the Lutheran Religion."

En betydande del av dagboken gäller resan till och från Petersburg och dessa avsnitt innehåller en hel del av intresse för resandets kulturhistoria.

M.E.